

FECSCKE CSABA VERSEI

Ábrahám

atyám már ég a tűz de hol az áldozat
a hegyen rajtunk kívül senki nincsen
mint kos kitépelt szíve vöröslük a nap
mért oly kegyetlen ha van az Isten

fiam ne kérdezősködj hinned kell vakon
mint kő sebez minden kételkedő szavad
az Isten jó mit miért tesz nem tudhatom
az égőáldozathoz majd bárányt is ad

te vakhitű megölnéd egyszülött fiad
kit létre csábítottál föláldoznád
a szó szétfoszlik mint a füst a tett marad

jövődöt percek vak szolgálai hozzák
csak a kételkedő ember lehet szabad
nem hallod meg ha emberek szólnak hozzád

Dávid

fölvette a reggel fényes ruháit
és megszólaltak az első kolompok
szép göndör barna fűrtök sima homlok
nyáját őrizte kinn a mezőn Dávid

bámulta a nap özönlő szikráit
a láthatáron dús olajfalombok
szűk résein a hárfá csak borongott
kezében nem jutott el még a vágyig

hogy zenéljen réveteg volt és bágyadt
szemén az álmok ezüst csiganyála
elsodort kő a szív mélyén az árnak

sötét árnyékokat növesztett magánya
akiknek ő kell úgyis rátalálnak
mint majdan népe körülötte nyája

Zsuzsánna és a vének

a kertben árnyként tovaszökkenő
alak fürdőbe ment Zsuzsánna
terhüktől csaknem földig görnyedő
fák közt szellő szaladt utána

sötét bokorban lapult két öreg
időben leshelyet kerestek
testük minden ízében reszketett
látván a szép fiatal testet

zsákmányát cserkészi be így a vad
a szívük mint súlyos harangütő
kalimpált bordáik alatt

pedig őbennük már nem is a nő
szított vágyat a saját vágyukat
vágtyák mit elemésztett az idő

Gábrriel

nem engem látsz a tükörképem
a hang enyém a szó Övé
ki nem a föld porában fényben
jár s idéz majd színe elé

a boldogság terhét hozom
testté kellett lennem oly nehéz
sok mindenben csodálkozom
tudatlanságom mint sűrű méz

amibe beleragadok
nem értem én az üzenetet
teszem ami rám bízott

nem csupán az van ami lehet
úrnőm előtted megnyitott
a titkok titka Ő egy veled

Samu bátyám

homéroszi mesélőkedvvel áldotta meg a teremtő
jókora hordócskával a gatyakorc alatt
édesanyám kisebbik bátyja volt
Számélynak is mondták különös nevét nagyapánktól
örökölte aki harcolt Isonzónál megjárta a pokol
bugyrait Szibériát azt nem mondanám hogy vígan
de élt amikor fejfára írták nevét a
szögligeti temetőben ahol most már valóban
halottként remélhetőleg békében nyugszik
a végítélet napjáig amikor mintha kölcsön kapott bőrben
hazatért családja nem akarta befogadni kalandornak vélték hiszen ők már régen eltemet-
ték hivatalos papírok igazolták hogy meghalt ettől a különös sorsú embertől örökölte nevét
Samu bátyám akit apjához hasonlóan Számélynak is mondtak a második világháború
vége felé sorozták be tartalékosként mire a frontra vitték volna véget ért a háború szeren-
cséje volt bár drága Doxája odalett
amit fájlalt egész életében éveken keresztül mesélte
két hónap alatt összegyűlt háborús élményeit régóta már
az angyalokat szórakoztatja ha vannak jóízű meséivel
ő aztán sose fogy ki a szóból van miről beszélni például bátyja is két gyermeket feleséget
tudva otthon megjárta Szibériát
ahol a sok marharéptől felfúvódott hassal faragta éveken át mintha
az időt forgácsolná szét türelmesen legalábbis nagy műgonddal
a gyönyörű sakk-készletet amelynek figurái ott sorakoztak
bevetésre készen – amire tudomásom szerint sohasem került sor –
a tisztaszobában a ferencjóska korából való szüette
komód tetején a keresztre feszített Jézus oltalma alatt
hiába mert több bábunak nyoma veszett nálam is volt egy
nem tudom hogy került hozzám a szép arcú szomorú királynő Szibériából szíve ugyan
nem szakadt meg ám teste
csipőtájt megrepedt szegénynek

A hűtlen szomorú éneke

kérded Szögliget hol van
mindenütt ahol voltam
sok-sok élöm és holtam
birtokolja szép földem
éveim másba öltem
ugyan mi tértett el
szóval szoltam s nem tettel
nem értem sehova sem
kifogott hal vergődöm
a horgon szerelmesen
erőlködhetek nincs már
a csukott ajtón kilincs
meddő a múlt e kincstár
korcs vágy meg ne semmisíts
engem Szögliget bennem
haza kéne már mennem
földjében lenni röggé
hogyan ne hagyjam el többé

A szögligeti Szádvár 17. századi idealizált ábrázolása.

FECSCKE CSABA, A HŰSÉG KÖLTŐJE

– avagy a legkisebbik fiú világgá megy és hazatér –

SZEPES ERIKA

Az életmű eddigi verseinek mozaikjaiból, apró puzzle-darabkáiból pontos önarckép, határozottan körvonalazott világszemlélet áll össze. A szegényember fia – mert sokat éhezett, ezt tanúsítják azon hasonlatai, amelyekben a hasonlító mindig valamilyen táplálék – útnak indul az ismeretlenbe és a bizonytalanba („miféle út ez miféle út / folyton kicsúszik alólam”), holott visszahúzza az ismert és szeretett vidék („itt kéne maradni de nem tehetjük”).

Térbelileg nem tesz meg nagy távolságot: a kicsiny Szögliget és Miskolc városa között közlekedik, útját inkább az időben rója, annak kanyargását-örvénylését önmagán megfigyelve, és nem lineárisan követi az eseményeket, hanem hol visszaréved a múltba, hol felszegett fejlel reménykedik, hol lehajtott fővel, szűkülve, reményét veszítve igyekszik elkerülni az elkerülhetetlen jövőt. Megtett útja – az eddigi életút, amennyiben az elindulás és az érkezés helye azonos: a szülőföld, a kisebbik haza, ahová a hűséges fiú mindig vissza-visszatér. Mert vonzzák a színek, az illatok, az emlékek, a szeretett emberek és mindaz az élmény, amit ehelyütt szerzett a kemény munka közben, avagy a családtól örökölt szokásként, olvasás közben. Műveltségi élményeikhez is hű, Arany János melankóliája, az Adytól megtanult dac és düh, József Attila megszenvedett és megértett keserősége nemcsak költészetébe, de személyiségébe is beépült. Amiként átérzi és át is veszi barátja, Körmenyi Lajos képviselői attitűdjét, akinek halálára népmesei-balladás hangvétellű búcsúzóit ír, s e hangvétellel felidézi és megerősíti a kettejük közti lelki rokonságot: „mindenese a Kunságnak / magadat másokra használtad / szívet szívhez illesztettél / sok kis tettel nagyot tettél”. Tán meglepődik ezeken a szavakon, aki csak önbemutató *ars poetica*-ját ismeri: ebben azt vallja, hogy nem közeleli költő, hanem olyan szubjektív lírai alkotó, aki a gondolati költészetben is mélyen megmerítődik. Nem önellentmondás ez a mindent alaposan körüljáró, megfontoló költő részéről, akit szíve és értelme egyaránt vezérel: a kettő együttesen jelöli ki talán legnagyobb ihletője, Rilke felé az utat, akinek az emberi nyomor iránti érzékenységét, szépségre fogékonyságát, az emberi teremtés formálta gondolkodásmódját sokszor véljük felfedezhetni Fecske Csaba világában. Nem plágiumként vagy utánérzéseként, még csak nem is *pastiche*-ként, hanem tökéletesen magába hasonított világszemléletként, amelyben együtt fér meg az áhitat és a blaszfémia. Fecske Csabánál e kettő a bibliai ihletésű apokrifeknek és a szerelmi mámor verseinek ad különös, vibráló, nagy amplitúdójú feszültséget. Már-már a blaszfémia hangján szólalnak meg az emberi test romlását naturalisztikus aprólékossággal, a látottak fölötti – látszólag – hideg

szenvtelenséggel megőrkítő versei. Nem szent előtte a romló test, a csontokról lemálló hús, számára ezek nem tartoznak az ember nembeli teljességéhez. Amint az értelem megszűnik, ott Fecske számára csak az anyag marad. Ettől olyan riasztó számára a halál minduntalan fel-felsejlő víziója. Mihelyt ez feltűnik, teljes fegyvertárával vonul fel ellene: a mások iránt érzett szeretettel, hűséggel, az egész eddigi civilizáció felhalmozott értékeinek megőrzésével, az emberi gondolatok, a bölcsesség, a filozófia tudományos eredményeinek továbbvitelével és hagyományozásával.

Több mint kétezer éve Róma egyik legnagyobb alakja, a prózáirónak, szónoknak, filozófusnak is kiváló Cicero meghatározta, mit jelent számára a *humanismus* szó, amelyet a hellénisztikus görög drámairól, Menandrosz szavából: *anthrópiszmosz* alkotott meg latinul. A humanizmus szerinte két dolgot foglal magában: alapfeltételként ismerni kell a görög kultúra vívmányait, majd ezt követően *ember módra kell viselkedni*, ami az erkölcsi szabályok megtartását, az erkölcsi értékek mércévé állítását jelenti; ez hosszú távon addig vezetne, hogy minden embert egyforma bánásmód illetne meg.

Fecske Csaba a szó eredeti ókori (majd nyomában a reneszánsz által megújított) értelmében humanista. Hatalmas ismeretanyagra építve, szűkebb és tágabb hazája iránti hűséggel rója életútját, amely mindig visszavezeti a kiindulóponthoz. A soha el nem hagyható szülőföldre. Az értékrendjét formáló családhoz és közösséghez. A költészethez, aminek műveléséért, gyarapításáért nemcsak maga ír, hanem szervezi is a körülötte születő irodalmat, a kisebb szülőföld felemeléséért, a legmagasabb színvonalhoz közelítéséért. A világgá ment legkisebb fiú egyre újabb élményekkel, tapasztalatokkal, ismeretekkel gazdagodva mindig visszatér.

Felújított szépligeti népi lakóház.

FECSCKE-NAPLÓ

LAPIS JÓZSEF

Amikor a folyóirat fõmunkatársa felkért, hogy egy írással vegyek részt Fecske Csaba köszöntésében, rövid gondolkodás után örömmel igent mondtam, sõt, magam ajánlottam témát. Idõközben folyamatosan mélyedtem el a költõ munkásságában, olvastam interjút („*Ma már nem így van, a versem én vagyok, hús a húsból, vér a vérebõl...*”)¹, és észrevétlen alakult ki a közelségnek egy olyan formája, mely átmenetileg lehetetlenné tette korábbi ambiciózus tervemet, azaz az életmû poétikai alakulástörténetének szisztematikus feltárását. Nem látom jelenleg az életmûvet, hiába keresem a látószöveget. Hiába egy alkalmas dombtetõt – pedig akadna belõle Miskolc környékén épp elég. Talán, egyszer. Alakul még ez az oevre, van benne muníció, nem is kevés. Most zavarosak szemem elõtt a rendszerek (oda a szisztematikusság) és mozgolódnak, lelkesülnek a tárgyak (tûnik az objektivitás) – de olykor hozzám toppan egy-egy mondat, keringõre invitálnak a szavak, labdát passzolnak nekem a strófák. Nem marad más, mint válaszolni – bölintani, táncba hullani, játékba kezdeni. Másképpen: olvasni. Ezt fogom hát tenni. Az új év elsõ napja van. Holnaptól fogva minden nap bekopogtatok pár percre Fecske Csaba valamelyik verséhez, s ha beinvitál, hol egy csésze fekete, hol egy korsó Borsodi, hol egy pohár tolcsvai mellett beszélgetünk egy keveset.

január 2., szerda

Kilátszanak belõlem

(„*egyre szebbek lesznek a nõk / akiket valaha szerettem*”) A szem, ha kifelé tekint, ránéz az új és új ráismerésekre kényszerítõ világra, romolhat csak – a látás lassan, de módszeresen fakul, az út homályból tart homályba, a tekintet röpköd, olykor rebben, félrecsúszik, néha még talán igaz, néha már csak igazgat. Nyakkendõt, alsónemõt, leveleket a porban vagy a postaládában, szavakat – emlékeket. Melyek mintha elkezdenének élesedni. Élesebbek, mint a kés. Gyakran meg is sebeznek. A sebek hol fájnak, hol hegednek. Az emlékek a gerinc húrjain hegedülnek. Borzongatnak, aztán elmerülnek. A lélek tavában. („*Leeresztem róluk az idõt / akár a vizet ne torzítsa õket / a fénytörés az elme visszaretten / mert ott a szikeélû kíváncsi fény / az élve boncoló szemekben*”) A szem, ha befelé néz, minél messzebb tekint, annál pontosabban lát, annál több fény koncentráldódik egyvalamire, egy arcra, egy mozdulatra, egy illatra, egy érintésre. Hova menekülnek az

¹ A szövegben a dõlt betûvel szedett sorok Fecske Csabától származnak.

érintések, ha eltűnik a bőrről az ujjlenyomat? Hová a szaladó élet csúfondáros hangjai? Hová a valaha oly ruganyos láb dobbanásai? Hová menekülnek a gölok, ha kiszedi a kapus a labdát? Hová a kéj hullámai, ha csitul a vágó? („*a ma elorozza, amit a tegnap hoz / nem hozzájuk vagyok hú magamhoz / mohón élélik életemet előlem / szemérmetlenül kilátszanak belőlem*”) Kopik a régi szerelmek lábnyoma, befújja a hó, belepik az őszi levelek, benövi a fű, elmossa a parti hullám. A szem, ha befelé néz, mégis oly világosan látja a menekülő nyomokat; a fül, ha befelé hall, pontosan érti a régi suttogást; ha az ornak ütődik egy évtizedes illat, hetet fordul azonnal a világ. Lehámlott az érintést őrző bőr, elült a lábdobogás, kimostuk a lepedőt, leszedtük a hálót. Ám az emlékek kilátszanak. A homoktól befelé fészkelődnek. De hogy ez emlékekből kilátszanak-e a valaha volt dolgok? S a régi szeretők? Ki mondja meg? („*egyedül én maradtam velük / emlékezetem csupán az életük / belőlem táplálkoznak ők*”). Hallgass, oh ifjúság. Itt a jelen beszél.

január 3., csütörtök

W. S. kerti széke

(„*üresen áll a kerti szék*”) Hová tűnt Károlyi Amy? És hol van a nyugágy? Bennfeledték? És merre Sándor? A dallamban? A ritmusban? Fülelem hiába élezem, Sanyit aligha érzem. Sem az ütemhangsúlyban, sem az időmértékben. Legalábbis, azt hiszem, nem jellegzetesen. Talán rosszul fülelek. (Nehéz ez. Mibe nem bűjt bele Weöres?) Csak a második strófa tartja precízen (spondeusokkal meghintve) a jambust és a felező nyolcast. („*a kert fölött madárnyi ég / szemed mélyén a nyári kék / már őszikél a szembeszél / rozsdás hangján dúlt lomb beszél*”) Máshol lebeg a metszet. Előre-hátra. És inog a mérték. De vajon weöresesen inog? Mit is jelent Weöres-mód inogni? Virtuózan? Vagy épp: hagyománytisztelően? Vagy mindkettő egyszerre, jelen időben? (Mennyire nem szerette Kodály a jambust, a magyar versidom megrontójának tartotta. Weöres erről is levelezik vele. És a nyolcas? Van annál népiesebb hatású?) A hangulatba bűjt volna W. S.? A „világképben” rejlene? És ahhoz mire lenne szükség? Antropozófiára? Tao Te King-re? Szinkretizmusra? („*egy angyal hagyta itt szívét / virág szeretne nyílni még / a fű próbálgatja színét*”) A kerti szék valóban üres, színe olyan pirosas. Nem vörös – nekem, most nem. De el fogok menni egy specialistához (Dr. Egybegyűjtött Versekhez, például), hátha színvakulok – szükségem van az árnyalatokra. De most mintha ülne valaki a székben. („*égetik már a gatz amott / sóhajt a kert csak füst vagyok / sorsának megrepedt üres / tükrébe riadt rózsza les*”) Mintha hintázna egy ősz fej. Szájából cigaretta lóg. Igen. Pilinszky az: „a csend törékeny és üres, / a rét határokat keres. / Riadtan elszorul szived, / az út lapulva elsiet, / a rózsától is ideges / mosollyal önmagába les” (Őszi vázlat). Így vagy úgy, de Fecske Csaba versét olvasom már tizedszer. S nem hagy nyugodtan pihenni. Nincs szükség nyugágyra.

január 4., péntek

Álmos vers

Álmos – de vajon gyermek? Azaz: gyermekvers? Semmi mást nem értünk meg az olvasmányainkból, csak a változásokat, melyeket kiváltottak belőlünk. Az a kérdés vajon,

hogy felnötté tesz-e? Avagy gyermekké. Növesszen akárhány csikorgó télen át a kín. Azon gondolkodom, megengedhető egy olyan közhely, mely szerint a jó vers egyszerre tesz fölötté és gyermekké. Egyszerre mutatja a világot előbbi és utóbbi nézőpontból, majd egy harmadikból, mely épp az előző két nézőpont közötti távolságot tünteti el. De vajon bűvész-e a vers, s (vigyázat!) csal, vagy varázsló, és (varázstűtön) átalakítja a világot? Vagy megint csak: megmutatja a két eljárás közötti különbségtétel hiábavalóságát. Ilyen versek az altatók – magukba zárják az álmot és az ébrenléletet, valamilyen sosem látott-tapintott lágy, mégis bonthatatlan ötvözetet hozva létre. József Attila *Altatója* (távolság, üveggyó...), Radnóti Miklós *Éjszakája* (pergő búzaszem, rózsabogar...). Vagy Fecske Csaba *Álmos verse*, részletek: „*alszik a dal a madárban / görbe ösvény a határban / csöpp búzamazg a kalászbán / az ölnivágy a vadászbán / alszik alszik alszik minden / kezéd nyoma a kilincsen / alszik a kéz a bilincsből / ébren immár semmi sincsen*” (...)
„*elaludt a rím is csendbe / belebúvók már versembe*”

január 5., szombat

Leszboszi szerelem

Azt szokták mondani, ha esetleg valamiképp kitudódik az iskolában, hogy mi (azaz ki) is áll Szapphó háttérében, hogy igen-igen, lányok között, stb., de itt igazából a szerelem általános megjelenítése érdekes, teljességgel mindegy, kinek íródott. (Platón, Shakespeare, Verlaine, Oscar Wilde hasonlóan.) Hm. Természetesen „általános szerelmi érzés” alatt heteroszexuális szerelmet értünk a felvilágosodás óta folyamatosan, hasonlóan ahhoz, hogy sokáig az „általános emberi” egyszerűen a férfit jelentette. Persze, így is olvashatunk. Néha nem is kell oly sok mindenről elfeledkezni hozzá („Shall I compare the to a summer day?”). Máskor azért be kell iktatni a szövegbe bár vakfoltot. (Bár utóbbi szónak Fecske Csaba költészetében különleges vonatkozásai vannak.) Szapphónál a női nevek burjánzása beszédes (legalábbis magyar fordításban elsősorban ez, s pár érzéki metafora lehet árulkodó – boldog ember, mint Uranos lakói, ki eredetiben képes szemben ülni strófaival, s andalog a kellő szavak édes hangján...). Ne feledjük: a líra születésének vagyunk talán tanúi. Feledhetetlen pillanat. A líra Aphrodité öléből pattan ki, s nem állig fegyverben Zeusz koponyájából. (Anakreón sem állja a „lélekölő viadalt” emlegetőket, de kedves neki az, ki verseket zengve szeretni tanít. Legfőképp egy kupa jó fűszeres bor mellett.) Talán az előbb említett emlékezetes pillanat miatt számunk szívesen érzéseim az egyébként érezhetően kísérleti jellegű *Leszboszi szerelem* című Fecske-vershez (az antik irányultságú kísérletezés egy másik darabja a *Horatius a kedvesével*). S egy harmadik hang is belép a görög-magyar párbeszédbe. A Flóra-szerelem és saját omló sorsa szorításában vergődő József Attila, aki épp a feszeségében is zaklatott szapphói strófában bukkantja felszínre a szerelmes találkozás kínjait – jöllehet, erotikára, testiségre kevésbé futja ott, ahol az értelem egyensúlya remeg: „Ajkaidról lágy lehű, száz varázslat / bűvöl el, hogy hű kutyaként figyeljem / könnyű intését okos ujjaidnak, / mint lesznek ember.” Fecske Csaba erotikus versében más, boldogabb okból táncolnak az ujjak (itt egészen pontosan a „*fürge nyelv*”), s nála, Szapphóhoz hasonlóan, a test hangszere zenél újra és újra – de azt hiszem, én most már minden adoniszi sorban hallani fogom a kései József Attila tá-

volodó hangját. Ha másért nem is, ezért talán megbocsátja Fecske Csaba, hogy ezúttal verse kevesebb szóhoz jutott ...

január 6., vasárnap

Ők múlnak el

„Én azon szerencsétlen alkatú emberek közé tartozom, akik számára szinte csak a múlt van, csak az van, ami volt, amit az emlékezet látvája megőrzött, akik képtelenek a jelen pillanat virágát letépní és élvezni, életüket igazán csak emlékeikben képesek megélni, feldolgozni” – mondja Fecske Csaba egy Kaló Béla által készített interjúban. Ha van költészetének fő vonása, jellegzetessége, akkor ez az: az emlékek hol játékos, hol szomorú dédelgetése, a jelen, a múlt és a jövő triádjának folytonos egymásba csúsztatása, préselése. Az emlékek akkor idegenülnek el, amikor otthonossá válnak, úgy válnak otthonossá, hogy elidegenülnek. („Az úgy szeretem már Rodostót” paradoxona a Szögliget-Miskolc tengelyre vetítve.) A legtöbb Fecske-vers a múlt pillanatai felé kinyújtott kéz. Az Ők múlnak el egyszerre mutatja fel a gyermekkor feledhetetlen helyszínét, az egykori otthon, Szögliget meglátogatását („kis állomás Jószaft-Aggtetek / a vasutaslány tárcsájával int / arcán gyűrűző mosoly észrevett / jövők ha nem is menetrend szerint”) és az ott élő szülők („múltamban járok tanú két öreg”) sorsában a múlás szomorúságát („fájdalmim idegeiken át / jutnak a semmibe”), és az illanó évek, napok, órák vezérelte egymásra utaltságot („kik velem csillapítják éhüket / a tűnt időt egymásban keressük”). A nosztalgia lényege szerint sohasem derús. A találkozásba hatoló szétszakítottság, az újra és újra megképződő láthatatlan erőter, melyen a szeretet csak átszivárogni tud. A falat ledönteni, eltüntetni nem lehet képes. („én huszadik századi Anteusz / erőmet vissza e földtől nyerem”) A szülőföldnek szóló vallomás legfőképpen ismétlődő búcsú. Anteusz-Antaiosz sorsa a halál, amikor elszakítják a földtől. Jóindulatú értelmezés szerint csak a különlegességét veszíti el, jobban belegondolva, az erővesztésnek is van egy nulla foka. („egyre önmagát / ismétli bennük fájdalom s öröm / kérdéseikre Isten nem felel”) Ebben a versben nincs feloldozás, csak az „el” és a „vissza” körkörössége, mely ciklus egyre inkább az „el” felé sodródik, s egyre reménytelenebb benne a „vissza”. A távolság felmérése, a tyúkiól felé ólálkodó idő méregetése. Miben fog legközelebb megrabolni. („minden csak távozik semmi sem jön / nem az idő múlik ők múlnak el”) A kiegyenesedő kör. A szakasszá váló egyenes. Ezen a sikon nincs kegyelem. Csönd van.

Más versekben megtörténhet minden más. Talán, hogy „ezentúl ugyanaz lesz ami volt”. Hogy „nem múlik el”. Talán ez a költészet kegyelme.

HUSZADI SZÁZADI ANTEUSZ

(Fecske Csabával Korpa Tamás beszélget)

– *Úgy tartalak számon, mint az első olyan költőt környékünkön, aki eljutott a posztmodernig, és textusaiba integrálja annak számos lényegi sajátosságát. Az eleve adott homo ludens alkat gyakran teljeseedik ki pastiche és csasztuskaszerű, humoros, ironikus miniatűrökben, hogy aztán más poémákban intertextualitásokkal, rád annyira jellemző időkezelési technikával komoly ontológiai, létfilozófiai kérdéseket tematizálhass. Szövegeid magukon viselik természetesen a modernség attribútumait, így e versek szemantikai komplexitása csak e két meghatározó irány együttes hatásában, jelenlétében és interakciójában szemlélhető.*

– Amennyiben megállapításod kérdés is, a válaszom egyetértő. Igen. Hogy az első olyan költő vagyok-e a környékünkön, aki... nos azt nem tudom, őszintén szólva nem is nagyon érdekel. Játsszani szerető ember vagyok, az ironia és önironia eszközével gyakorolja élő poéta, aki magáénak vallja a József Attila-i kérelmet: „Játsszani is engedj szép, komoly fiadat!” Noha alapvetően sötét világképű ember vagyok, trágikus létszemléletemet takargatni igyekszem, nem tudom milyen sikerrel. Kicsi koromtól megvan bennem a mimes hajlam, aminek köszönhetően számos pályatársamat, de klasszikusokat is utánóztam és parodizáltam. A parafrázisok és pasztich-ok e mimes hajlamomból fakadnak. Szívesen élek idézetekkel, utalásokkal, az ún. allúzió technikával, amelynek legnagyobb mestere az angol-amerikai T. S. Eliot, a 20. századi modern költészet kiválósága. Lírám ugyan a hagyományban gyökerezik, ám igyekszem a modernitás, sőt a posztmodern számomra használható eszközeivel, például az általad említett intertextualitással is élni. Egyik méltatóm írja: „...ez a gazdag költészet egyszerre hagyományos és modern, szép és igaz, optimista és keserű hangvételű, komoly és ironikus...” (Rónaky Edit). Igen ez a kettősség, a dichotómia jellemző lírámról és talán személyiségemre is.

Készülő, új verseskötetemben az előzőeknél jóval több parafrázis, pasztiche és travesztia lesz olvasható.

– *Jól ismert Kányádi imperatívusz: „A vers az, amit mondani kell.” Petri György írja: „A versen kívül nincsen életem: / a vers vagyok” Szilágyi Domokos pedig így fogalmaz: „Játsszunk ami nincs de lehetne / játsszunk ami nincs de szeretne / lenni”. Illyés Gyula a Költő felel c. poémájában ugyancsak a játékra és a szavakban, nyelvben megélt teljességére (amennyiben a teljesség viszonyfogalom) utal az én olvasatomban: „Játsszunk szavainkkal és életünkkel.” Persze Kántor Lajossal valljuk, hogy a játék véresen komoly. Fecske Csaba számára mit jelent a költészet, a nyelv, a szöveg, vanúe ars poeticád?*

– Esmélkedésem óta életem nem telt el vers nélkül – vagy írtam, vagy olvastam –, ebből nyilvánvaló, hogy milyen fontos számomra a költészet. Lételemem. „A versem én vagyok” – mondtam egyszer, azt hiszem Kaló Béla barátunk kérdésére válaszul. Igen, mostanában született verseim az én húsom és vérem, míg korábban csak úgy kiráztam az ujjamból őket, nem voltak többek, mint szép szövegek, rím- és ritmusjátékok, afféle „cifra szolgálók”, amelyek a fényűző sznobizmust szolgálták csupán.

Tehát a versem én vagyok, ami azt is jelenti, hogy nagyon fontos számomra, Petri valamásával azonosulni tudok. Én is idézem Illyés Gyulát, aki ezt mondja: „A költő területe a valóság, földadata a gyakorlati segítés. Nem vers az, ami nem mutat a megoldás felé. Még ha azt tisztázza is, hogy nincs megoldás.” Ifjabb koromban, nyilván az ő hatására is, meg a személyesen ismert Serfőző Simon hatására, magam is úgy gondoltam, hogy a verseimnek segíteni kell élni, miként Eluard mondta Superville lírájáról. József Attila írja *Ars poetica* c. versében: „Költő vagyok – mit érdekelne/ engem a költészet maga?” – amit eképpen parafrázeál Orbán Ottó, a költő-utód: „Költő vagyok, mi érdekelne, / ha nem a költészet maga?” A verset az élet anyagának mondja, és evvel én mélyen egyetérték. Az a jó vers, a megrázó költemény, amelyik az életből táplálkozik. Ám a gyakorlati segítés státusát megvonnám a verstől. A verseimben én magamat akarom kifejezni, ha lehet, a mások számára is érthetően és átélhetően. Azt a világot – azokat a világokat? –, amely(ek)et én ismerek, s rajtam keresztül talán mások is megismerhetnek. Vagy talán már ismertek is, csak rá kellett döbenteni őket, kinyitni a szemüket, szívüket. „A költészetben avval érhető el a legnagyobb hatás, ha a költőnek sikerül olvasóját meglepni valami ismerettel.” (Ivo Andrić.)

Summa summarum: életbevágóan fontos számomra a vers, a nyelv. Gyerekkoromtól ebben és ennek élek. Azt nem mondanám, hogy ebből, mert szerintem nálunk és talán sehol a világon nem lehet versből megélni. Most mondjam azt, hogy nem is baj? A vers nem piaci áru. A vers én vagyok, nem eladó!

– *Szülőfölded, „a kies Bódva-völgy”: határsáv, a trianoni békediktátum következtében szinte mértani pontossággal kettévágott terület, perem, periféria. Persze volt itt élet: a boldvai Halotti Beszéd, Martinkó András, az Ómagyar Mária-siralom kutatója, a Szendrői hegedősének, a Vizsolyi Biblia patrónusa, a szendrői várkapitány Rákóczi Zsigmond, Pílczius, Bocatius, Szöllősi Benedek és a Cantus catholici, Szepsi Csombor Márton, Gvadányi, Tompa Mihály, a „Stószí remete” Fábry Zoltán és az általad is mélyen tisztelt Kalász László. Néhányszor megidézed opusaidban az első két szövegemlékünket, Fábryra többször hivatkozol, Kalász Lászlónak két verset is ajánlottál. Mennyire tudod felhasználni ezt a sokrétű, komoly kulturális kondíciót jelentő hagyományt? Jelent-e számodra motivációt, inspirációt e térség, s a hozzá kapcsolódó kulturális tradíció-egyettes?*

– Természetesen hatott rám ez a kulturális tradíció. Ezek a hatások direkték, vagy indirekték, némelyek észrevétlenül épültek bele világképembe, gondolkodásomba, más hagyományokhoz tudatosan nyúltam vissza. Mint a fák a talajból, úgy táplálkozom én kishazám kultúrájából, elevenen élő és lassan feledésbe merülő hagyományaiból. Ami, illetve aki közvetlenül hatott rám, az Kalász László, az ő pályája és költészete. Tóth tanító nénitől hallottam róla először. Tanító néni szép volt, a hangja kedves és behélező, amivel úgy el tudott bűvölni engem, amikor a Toldit olvasta például, ráadásul a szögligeti focicsapat

kapusának volt a menyasszonya, később felesége. Ő említette egyszer, hogy van egy perkupai születésű szallonai tanító, akinek versei jelennek meg az újságokban. Ez a közlés engem izgalomba hozott. Ez a tanító Kalász László volt. Szülőfalujában többször megfordultam, rokonaink éltek ott. Úgy gondoltam, hogyha Perkupán születhet költő, miért ne születhetne Szögligeten is. Én ugyanis költő szerettem volna lenni, ekkor már faluszerte híres poéta voltam, Petőfi kettő. Az akkor ismert költők és írók térben és időben mind messze voltak tőlem, de Kalász elérhető közelségben, azt a földet taposta, amelyet én és ugyanazt a levegőt szívta be, mint én. Ez bátorított engem, földközelve hozta égi tünevénynek tűnő ábrándozásaimat.

Az Ómagyar Mária-siralom és a Halotti Beszéd természetesen másképpen hatott rám. E két korai szöveg archaizmus megpróbáltatása nyelvi fantáziámat. A Halotti Beszédre kicsit büszke is voltam, ugyanis édesapám a Műemlékvédelmi Felügyelőség dolgozójaként részt vett a boldvai Árpád-kori templom felújítási munkálataiban és a tőzsomszédságában található monostor alapjainak feltárásában. Tudósok szerint ebben a monostorban íródott legkorábbi nyelvemlékünk, amely nyelv annyira más, mint a ma beszélt nyelv, hogy igen nehéz megfejteni, inkább csak érzi az ember, mint tudja, miről van szó. Villon, de még a korábban élt Rutebeuf nyelve például kevésbé különbözik, a mai francia nyelvtől, mert kevesebbet változott az idők folyamán, mint a magyar.

Gvadányit, ezt a ma már alig ismert, de a maga korában (18. század) roppant népszerű poétát, „aki gyümölcsfái árnyékából mosolyog a magyar irodalomtörténetbe” (Szerb Antal) a hetvenes években fedeztem fel, amikor az Edelenyi Városi Könyvtár volt igazgatója, a boldog emlékezetű Slezsák Imre szervezte égvölgyi olvasótáborok kiscsoport-vezetőjeként a diákokkal együtt fölkerestük szűkebb pátriánk irodalmi és történelmi emlékhelyeit, nevezetességeit. Rudabányán megkoszorúztuk Gvadányi József szobrát, és röviden megemlékeztünk munkásságáról. Ezért kezdtem, már csak kötelességből is, a Rudabányán született, olasz származású gróf költő-generálissal foglalkozni, akit Petőfi is tisztelt és szeretett, erről tanúskodik *A régi jó Gvadányi* c. verse. Én magam esszét írtam róla.

Fábry Zoltán személyisége hatott rám, erkölcsi minta volt számomra. Tompa Mihály gyerekkorom egyik – Arany és Petőfi mellett – kedves költője volt, mi még – úgy emlékszem – tanultuk az iskolában, ma már legfőjebb felkészültebb irodalmárok ismerik a nevét. Közvetlenül biztosan nem hatott rám a költészete, de eszmélkedésemben mindenképpen szerepet játszott.

– *Szögliget. Művészeted egyik sarokpontja, az útnak indító szülőfalu, ahol „nagy nyári csillag koccan szemedhez”, „jégpikkelyes fatörzsnek ütődik a nap”. Panteisztikus természet szeret és tisztelet, impresszionista, finom, érzéki képesség, archaikus, idilli ősalapot ötvözdik a prousti, absztrakt, szubjektív időszerkezetekben létfilozófiai kérdésekkel, dilemmákkal. Ezek szerint Szögliget az alfa és az omega, Szögliget az abszolút közép-pont? Vagy valami egészen más?*

– Szögliget az origó. Ahonnét el lehet indulni, és vissza lehet térni. Tízennégy éves koromig éltem Szögligeten, tehát a legfogékonyabb éveimet éltem meg itt. Itt tanultam meg beszélni, itt ismertem meg a nyelvet, ezt a tékozlóan gazdag birodalmat, itt tanultam meg ezt az enyhén palócos ízű beszédet, amely még ma is olyan kedves a fülemnek. (Középisiskolás koromban aztán igyekeztem mihamarabb megszabadulni tájszólásomtól, mert a

városi csibészek kigúnyoltak minket. Ma már nagyon bánom, hogy nem őriztem meg szülőföldem tájszólását. Bár egyszer a Balaton partján azt kérdezte tőlem egy ember, maga ugye borsodi, érezni a beszédén. Hm.) Itt fedeztem fel a világot, itt tanultam meg élni, örülni, szenvedni, szinte egy voltam a természettel, a flórával és faunával. A természet gyermeke voltam, mint az itt élők mindannyian. Értettünk a természetet nyelven, tudtuk mikor lesz eső, mikor szeles idő, a természet apró jeleiből sok mindent ki tudtunk olvasni. Városon az életkörülményeim változtak ugyan, ám a természet szeretete megmaradt. A szimbiózis harmóniája rég oda már, de a természet, mint élményforrás megmaradt. Vagyakozom az emlékezet által idealizált, idillikusra festett világba. Lehet, hogy menekülés ez? Van benne némi infantilizmus, igazán sose tudtam kinőni a gyerekkorból, oda vágyom vissza erősen és reménytelenül.

Több mint negyven éve élek már Miskolcon, egyik könyvem „fülszövegében” írtam, Mikes után szabadon: „Úgy szeretem már Miskolcot, hogy nem feledhetem Szögligetet.” Nemrégiben egy bensőséges és igen emlékezetes esten találkoztam egy dunántúli városban szép számú olvasóimmal. A beszélgetést egy nyugdíjas gimnáziumi tanárnő vezette, aki többször is rákérdezett Miskolcra, és én önkéntelenül is, a közönség nagy derűtségére, mindig Szögligetnél lyukadtam ki. Nekem mindenről Szögliget jut eszembe. Képeimet, szavaimat onnét hoztam, a szögligetiség erősen rányomta bélyegét költészetemre.

Szögliget a világ szíve, ez az eleven kis motor működteti az én világomat.

– Aztán „Miskolcra beszökött az ősz / lányokat molesztált a forinton”, te is megérkeztél a borsodi megyeszékhelyre, majd benyitottál a Napjaink szerkesztőségébe...

– Az általános iskola befejezése után kerültem Miskolcra. Nagy becsúszással és reményekkel érkeztem a számomra titokzatos nagyvárosba, ahová mindig is vágytam, ám ahol hirtelen igen árvának éreztem magam. Honvágy gyötört. Le-lementem a Tiszai pályaudvarra, beszívtam a gőzmozdonyok szagát, néztem a kihúzó szerelvényeket, gondolatban hazautaztam a hegyek közé.

Technikumba jártam, nemszeretem tantárgyakkal gyötörték, pedig engem igazán a humán tárgyak érdekeltek. Önképzőkörre jártam. Otthon, Szögligeten én is megalapítottam az önképzőkört, amelynek két sajátossága volt: lányok nem lehettek a tagjai, és óra alatt működött. Verspályázatot is hirdettünk, az egyik osztálytársam Weöres Sándor *Suttog a fenyves* c. versével pályázott, ennek ellenére a mit sem sejtő zsűri nekem ítélte a fődíjat, költői múltamra való tekintettel. Akkor ugyanis már öreg, gyakorló poéta voltam.

A kollégiumban verseket írtam, amikor hétvégén a többiek moziba és udvarolni mentek, én bezárkóztam az üres tanulószobába és rimeken törtem a fejem. Volt ebben némi mazochizmus, vagy inkább megszállottság. Persze a mozi és a lányok sem maradtak ki. Sőt!

Szorgalmasan olvastam a kor külföldi és magyar klasszikusai mellett a Miskolcra kerüléssel nagyjából egyidőben született irodalmi folyóiratot, a Napjainkat, benne Akác István, Bihari Sándor és Kalász László verseit. A szerkesztőségbe csak érettségi után merészkedtem, ahol Serfőző Simon, a versrovat gazdája fogadott, maga is fiatal költő. Bizalmat keltett közvetlen modorával, természetességével, no meg avval, hogy két versemet elfogadta közlésre, amelyeket nem sokára olvashattam is a lapban. Azóta jelen va-

gyok a változó nevű és vezetésű miskolci irodalmi lapokban, tulajdonképpen én jelentem a kontinuitást.

– *Szenczi Molnár Albert fordítja Beza-tól, Marot-tól, hogy Kovács András Ferenc parafrazeálhassa: „Tebenned bízunk eleinkből fogyva”. Fecske Csaba átírata tragikusabb intonáltságú: „mindennek vége eleitől fogva”. Művészeted organikus aspektusát és tematikáját adják bibliai történetek, karakterek fiktív, imaginárius tér-időben történő megidézése. Más verseidben a betegség krízisei közt ugyancsak motivációt nyújt a transzcendens, a spirituális lehetősége. Vallásos vagy? Hiszel Istenben?*

– Az említett keserű mondatot a halott gyermekét sirató és az Istent vádoló, egyéb-írárt mélyen hívő anya fájdalma váltotta ki belőlem. Vallásos családban nevelkedtem, naponta templomba jártam, ministráltam, míg egy tragikus esemény nem történt velem. Át-ejtettem a fejemen a misekönyvet, túl nagy svunggal emeltem le az oltárról, mivel csak lábujjhegyen állva értem el. Ez elvette a kedvemet Isten további buzgó szolgálatától. Kicsi koromban a komódnál miséztem, pap akartam lenni. De ebbéli vágyam a következő években erősen megkopott. Nyolcadikos koromban Kovács esperes úr kapacitált, hogy pap legyek, de ekkor már semmi elhivatottságot nem éreztem a papi hivatás iránt. Jobban érdekelték a lányok. Addigi erős hitem mutálni kezdett. Teljesen elbizonytalanodtam, és elérkeztem addig a pontig, hogy azt mondtam: „De hiszen nincs is Isten!” És ezt éppen mélyen hívő édesanyámnak mondtam, amikor arra buzdított, hogy járjak templomba a városban is. Sose felejttem el azt a hidegen koppanó mondatot. Elszégyelltem magam. Persze több volt abban a mondatban a kamasz ellenkezéséből, mint a meggyőződésből. Nem lettem hitetlen ember, igaz, vakhítú sem vagyok. Gyakorolom a vallásomat, de kételkedem, hiába is szeretnék erősebben hinni, nem megy. Nagy hatással volt rám kamasz koromban a nagy francia író, *Roger Martin du Gard: Egy lélek története* c. párbeszédés formában írt regénye, amelynek főhőse arra a megállapításra jut lelki küzdelmei során, hogy nem az számít, hiszünk-e vagy sem, hanem az, hogyan hiszünk vagy hogyan nem hiszünk. Ezt a gondolatot én is magaménak vallom. Küzdök a hitemért. Keresem Istent, leginkább magamban keresem: „kételkedés a hit fürdővizel/ olykor érzem a fürdető kezet”...

– *Az Új Holnap Stúdió megalapítójaként és vezetőjeként fiatal irodalmárokkal foglalkozol. Többek között Balajthy Ágnes, Bán Olivér és én is a te kezéd alatt formálódtunk, segítéssel és segítes tájékozódni, haladni az irodalomban. Tehát fontosnak tartod a tehetséggondozást, a következő nemzedékek indulását?*

– Fontosnak, valóban. Hiszen annak idején nekem is jól jött a segítség ezen a göröngyös pályán való elindulásban. Papp Lajos, Serfőző és a szép emlékezetű Gulyás Miska bátyám nevét tudom megemlíteni, akik gondozták és közölték a verseimet. Gyerekként Weöres Sándor is biztatott az írásra, miután elküldtem neki a verseimet. Amikor fiatalokkal van az ember, velük foglalkozik, bizony ő maga is tanul tőlük. Én is tanultam tőletek. És örültem sikereiteknek. De azért azt el kell mondanom, hogy a stúdióban is, és máshol is igen szomorú tapasztalatokra tettem szert: középiskolás és egyetemista írogató diákok rendkívül műveletlenek és tájékozatlanok az irodalmat illetően, tisztelet a kivételnek. Elké-

pesztő dolognak tartom, hogy egy ifjú irodalmár nem hallott még Nadas Péterről, hogy nem tudja, ki az a Hrabal.

Számomra mindig fontos volt a fiatalok segítése, megtettem korábban is, még ha nem is intézményes keretek között. Ajtóm mindig nyitva áll a fiatalok előtt. És én is elmegyek hozzájuk, megyek az óvodákba, iskolákba, szeretném kinevelni, a versekre és a könyvekre rákapatni a jövő olvasóit. Az a rögeszmém, hogy száz Kovács Pistikéből, akikkel megszerettem a zenei hangoltságú, csengő-bongó mókás versikéket, talán akad egy Kovács István, aki felnőttként is fog olvasni verseket. Fog olvasni. Nemrégiben a Mohácson, a szigeti iskola vendége voltam. Először úgy volt, hogy az iskola könyvtárában találkozom kis olvasóimmal, ám olyan sok volt a jelentkező, hogy a művelődési ház nagytermében kellett megtartani. Mondhatom, nagy élmény volt a sok csillogó szempárral szemben ülve mesélni, verselni és válaszolgatni a záporozó kérdésekre. Úrrá lett rajtam az érzés, hogy érdemes írni, hogy nem reménytelen a költészet, az irodalom jövője.

A szögligeti római katolikus templom belseje.